

עלים

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

publish@alehzayis.com | 732.513.3466

alehzayis.com | fax: 732.865.7002

עלה אקדמות

אמירת אקדמות באמצע קריאת התורה

ע"פ ספר מרוזי שדה מהגאון ר' מענדל בראכפעלד זצ"ל שיצא לאור ע"י הרב יעקב עקשטיין שליט"א ממונסי

בענין השיר והשבח אקדמות מילין שאנו אומרים בחג השבועות קודם קריאת התורה, היה המנהג מקדם לאמרו בתוך הקריאה אחר סיום פסוק ראשון. ולאחר כמה מאות שנים קמו הרבנים המובהקים וערערו על המנהג הזה שאין להפסיק באמצע קריאת התורה, רק שהנכון לאמרו קודם הברכה, עיין בט"ז סי' תצ"ד, והתחוללה סערה גדולה בענין זה, כי כמה מהרבנים עמדו להגן בעד המנהג הקדום ותירצו שאין זה הפסק, עיין בשער אפרים ח"א סי' יו"ד, וכוונתם היתה רצוי' כדי שלא להזיז זיז כל שהוא ממנהגי ישראל, ושלא לשנות גבול שבבלו הראשונים כמלאכים, ונכנסו בדוחק רב ליישב המנהג, ונאמנת עלינו עדותו של הגאון חת"ס בהגהותיו לש"ע (סי' תצ"ד) שכל ראיותיו של השער אפרים הם צנומות דקות, רק שמשכן נפשו לתרץ המנהג. וראוי להתבונן בזה מתחלה מאי קסבור מתקני המנהג להפסיק בו באמצע קריאת התורה, וכן גם ראוי לתת לב למה הפיוטים הללו נתחברו בלשון ארמית.

והנכון בזה הוא, כי שירים הללו נתחברו בעד המתורגמן, שהיה עומד ומתרגם לפני העם את הפסוק שקראו בתורה פסוק אחר פסוק, וקודם שהתחיל לתרגם אמר ההקדמה שהוא 'רשות' להתרגום. ואעידה לי על זה שני עדים נאמנים כי נכון הדבר, האחד, מש"כ מהר"ם מרוטנבורג בתשובות מהר"ם ב"ב סי' נ"ט וז"ל, שאלת, אם הקורא בתורה יכול לומר דברא, הא אמר סוף פרק בני העיר הקורא בתורה לא יסייע לתורגמן כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה, עכ"ל. ומאחר שראינו שהמהרי"ל קורא לאקדמות בשם "דברא", ברור הוא שהשאלה היתה אם הקורא בתורה יכול לומר אקדמות (או שאר פיוטים כיצא בו), ועל זה באה התשובה שהקורא בתורה לא יסייע לתורגמן, הרי מפורש יוצא מדבריו שהאקדמות היה אומר התורגמן.

[הערת המערכת: נראה ד'דברא' בארמית הוא דְבַר בלשה"ק (יחיד של דְבָרוֹת), וא"כ 'דברא' הוא תרגום לארמית של אחד מעשרת הדברות.]

והשני, מ"ש בקונטרס הפיוטים להרו"ה (בהערות והוספות) כי בפיוט 'ציב תתגם' היה עוד חרוז אחד שנחסר במחזורים שלנו, ומקומו קודם החרוז האחרון, וזה הוא: "כקאימא ותרגימא במילי דנהיר ספירין", הרי דעת שפתיו ברור מללו שהם דברי התורגמן, והקרוב לומר שאחר שפסקו מלתרגם השמיטו את החרוז הזה.

וע"פ הדברים האלה, כל המעקשים נעשו למישור, כי בתחלת ייסוד השירים האלה היה מקומן נכון אחר קריאת פסוק ראשון שבתורה, שאז פתח המתורגמן את נאומו לעם, לתרגם להם הפסוק הנקרא, ופתח באקדמות מילין, וכן בהפטרה אחר קריאת שני פסוקים כמ"ש, ובנביא מתחיל התורגמן לתרגם אחר שלשה פסוקים. ונשאר המנהג כן אף לאחר שפסקו מלתרגם הקריאה, שנשארו השירים האלו על מקומם אחר קריאת הפסוק הראשון שבתורה, אבל בדורות האחרונים שכבר נשכח ענין התורגמן, והשיר הזה אומרים אותו כל הקהל, עמדו הרבנים והעמידו אותו קודם הקריאה כדי שלא להפסיק באמצע קריאת התורה, ומעתה דעת לנבון נקל למה נתקנו השירים האלו בלשון ארמית, שזה היה לשונו של התורגמן שהיה משמיע לעם רק בלשון ארמית.

עלה שמחה שמחה ועונג ע"י ת"ת

ע"פ ספר מדרכי משה על מסכת ביצה מאת הרה"ג ר' משה הלוי סאלאוויצקי שליט"א

גמ' (ביצה ט"ו:), רבי אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה, רבי יהושע אומר חלקהו חצי לה' וחצי לכם. ראיתי בס' עדת יעקב (מהאדמו"ר מגאוןמינסק זצ"ל ח"א סי' כ"ב) שכתב להעיר על הא דאיתא בגמ' פסחים (ס"ח:) דבשבת הכל מודים דבעינן לכם דכ' וקראת לשבת ענג, והעיר דכמו דאפשר לקיים מצות שמחת יו"ט לר"א ע"י שיושב ושונה, למה א"א לקיים מצות עונג שבת ע"י שיושב ושונה. וכ' לישב דבתורה מצינו לשון שמחה ולכן אפשר לקיים מצות שמחה ע"י שלומד, אבל בתורה לא מצינו לשון עונג. ולכן לענין שבת ע"כ דבעי עונג באכילה ושתיה. עכ"ד.

והנה מדברי הבית הלוי בהוספות מכת"ק (שי"ל ע"י אממו"ר שליט"א ודודי הגאון רבי יצחק הלוי שליט"א בשנת תשמ"ה) מבו אר דלא כהנ"ל, שכ' שם לענין הא דאמרין במוסף מענגיה לעולם כבוד ינחלו טועמיה חיים זכו וגם האוהבים דבריה גדולה בחרו, והביא מהגמ' בפסחים מחלוקת ר"א ור"י ומה דאיתא שם דבשבת הכל מודים דבעינן לכם דכ' וקראת לשבת עונג. וביאר דיש חילוק בין יו"ט לשבת, דביו"ט דכתיב לכם [דהיינו אכילה ושתיה] ולה', ס"ל לר"י דצריך לקיים דווקא שניהם ואפילו מי שבטבעו יש לו תענוג יותר בא' מחבירו עכ"ז מוכרח לקיים גם השני כיון דבתורה מבוואר מה שמחויב, אבל בשבת הא לא כתיב הדבר שמחויב לעשות רק כתוב וקראת לשבת עונג, א"כ תלוי במה שהאדם מתענג יותר ואותו צריך לעשותו, ועי' מג"א ריש ה' שבת דמי שמתענג בבכי רשא, וז"ש מענגיה לעולם כבוד ינחלו, דכל שעושה ומענג בו הוא טוב, וחוזר ומפרש טועמיה חיים זכו דהיינו האוכל בו, וגם האוהבים דבריה גדולה בחרו דמי שיש לו תענוג יותר בלימוד מבאכילה ג"כ הוא טוב. עכ"ד. ומפורש בדבריו דשייך לקיים עונג ע"י לימוד, וא"כ לכאורה יקשה מה שעמד בס' הנ"ל, מהו ביאור הגמ' דהכל מודים דבעינן לכם והא אפשר לקיים עונג ע"י לימוד ג"כ.

ואולי י"ל בזה, דביו"ט אה"נ דמקיים מצות שמחה ע"י לימוד אבל זהו מדינא דלה' ולר"י דאומר חלקיה, ולר"א דאמר או יושב ושונה היינו



הגאון רבי שמואל ברנבוים זצ"ל עם יבלחט"א הגאון רבי יצחק סאלאוויצקי שליט"א

מדין לה', ולא איכפת לן אם יש לו הנאה מזה או לא. אבל בשבת שהוא מדין עונג אפשר ללמוד רק אם יש לו עונג מזה, וז"ש בגמ' הכל מודים דבעינן לכם, היינו אה"נ יכול ללמוד אבל צריך שיהיה לו עונג מזה משא"כ ביו"ט.

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו וערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א

ליל שבועות	ערב שבת - א' דשבועות	יום השבת - ב' דשבועות	מוצאי שבת
הדלקת נרות (עירוב תבשילין)	7:56	סו"ז קר"ש מג"א (לפי האופק) וגר"א	8:22/9:13
עלות השחר (16 מעלות-לחומרא)	3:51	הדלקת נרות	9:28
משיכיר	4:35/4:48	שקיעת החמה (צריך להחמיר ב' דקות)	12:54
הנץ החמה	5:33	זמן קר"ש של ערבית (לעירוב ולפני הסעודה)	8:15

מנהגים: ערב שבועות אין מקויון דם (רמ"א סימן תסח סעיף י') מאחריו להתפלל ולקדש | ליל שבועות: הנעורים בלילה יכולים לכוין כל הברכת חוץ מברכת התורה, אלקי נשמה, המעביר שינה | אוכלים מאכלי חלב ביום א' דשבועות, כשאוכלים מאכלי חלב ואחר כך בשר, יזהר בכל ההרחקות שבין בשר לחלב כמו בכל השנה | יש מקדימין קבלת שבת כדי שייכינו מבערי גדול | א"א תתנון באסרו תג, ויש נוהגים שא"א תתנון עד י"ג סיון

בענין מה שכתב ידידי הרב צבי פינקלשטיין, דלפי היסוד של הדבר אברהם, למה צריך הדרשה של "וספרתם לכם" למעט שומע כעונה.

אכן באמת, בפשטות הדרשה בא למעט שאין ספירה בבית דין [דלא כשמיטה שנמסר לבי"ד] וכמו שהק' כבר האליה רבה (סימן תפט ס"ק א) ואין שום מקור למעט שומע כעונה. [ומה שתירץ האי"ד דאפשר שיש גז"ש, ע"ש, כבר השיגו הברכי יוסף (סק"ו). וע"ע בפמ"ג (משב"ז סק"ב)].

ואמנם שמעתי ממור"ר הגאון ר' צבי בערקאוויץ שליט"א, שמהר"ן ריש פסחים (ד, א מדפי הרי"ף) מוכח דלא מהני שומע כעונה, ואפשר שההבנה בזה הוא כיסוד הג"ל, דלא שייך שומע כעונה בדבר שעיקרו צריך הבנת הלב וכדמוכח מהמג"א (ססק"ב) שהצריך להבין מה שספר, ובאמת לא צריך דרשה לזה [דאכן אין כאן דרשה מיותרת כנ"ל], והיא סברה בעלמא. [ולא ניחא ליה למור"ר מה שהובא בשם הגרש"א זצ"ל (הליכות שלמה פסח פ"א ארחות הלכה יב) להעמיס בכוונת הר"ן].

ומה שהעיר הרב פינקלשטיין על היעב"ץ למה לא מהני שומע כעונה בספירה, אינו קשה, דיתכן שהוא סובר דשומע כעונה מהני בספירה (וכהפר"ח והברכ"י ועוד), ואדרבה בפשטות אין דרשה למעט

כנ"ל, וגם מסברא לית ליה כיון שחולק על המג"א ולא הצריך להבין מה שספר.

חיים שלום

מעשה איש ופקודתו

ברצוני לספר עובדא מעניינת בנוגע להמו"מ בדברי החת"ס שהוזכר ע"י ידי"ן יור"ר מכון עלה זית הר"ר שמעון שימאנאוויטש נ"י (ראה תחילת הדברים ב'עלה לתרופה' פרשת בהר בחוקתי). מעשה שהיה בבחור ישיבה שנהרג בתאונת דרכים ל"ע, ראש הישיבה עלה לא"י לקבל חיזוק ונתחומין, כשנכנס אצל הגר"ח"ק שאלו: לפי מש"כ הספרים שהנקט בדמי ימיו הרי הוא מקבל שכר כאילו האריך ימיו, א"כ איזה צרה יש כשנפטר אדם בהיותו צעיר לימים, מה לי מאריך מה לי מקצר, הלא אותו דבר הוא. ענה לו הגר"ח"ק דבר נפלא: אכן הוא מקבל שכר כאילו מילא תפקידו במילואו כפי המסלול שהיה הולך בו, אך באמת ניתנה האפשרות לאדם לצאת מעל טבעו ולהשיג מדרגות יותר מהכלים שניתנו לו מראש, וזהו מעוות אשר לא יוכל לתקון!

אלה נצט"י יונתן

להגיע לתכלית ידיעת התורה

בענין מה שחקר הרב הלל שמעון שימאנאוויטש בגליון פרשת בהר-בחוקתי ובמכתב בפרשת במדבר

ע"פ דברי הגר"א והחתם סופר, אם כל אדם מתגדל תמיד כשלומד או שיש מושג שגדולים הגיעו לתכליתם בידיעת התורה. והנה בספר שם עולם (פרק י' הגה ד"ה תכף) הביא שאילו לא חטא אדם הראשון היו ששת אלפים שנים תורה, והוכיח מזה דגם אם אדם לומד תורה לששת אלפים שנה עדיין יש לו מה ללמוד.

ושמעתי מש"ב מורינו ראש הישיבה הגאון רבי אריה מלכיאל קוטלר שליט"א, כשדיבר על גדלות התורה דייק מהא דאיתא בגמרא (כט, ב) שרבי עקיבא דרש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות וכו', ואיתא בסנהדרין (סח, א) דרבי עקיבא היה מתלמידי רבי אליעזר שאמר הרבה תורה לימדתי ולא חסרוני תלמידי אלא כמכחול בשפופרת, ורבי אליעזר אמר על עצמו הרבה תורה למדתי ולא חסרתי מרבתי אפילו ככלב המלקק מן הים, היינו שלא למדו אלא מעט ממה שידעו רבותם, ורבי אליעזר היה תלמיד של רבן יוחנן בן זכאי כמבואר בסוכה (כח, א) ועליו איתא שלא הניח מקרא משנה וכו', והוא היה הקטן מתלמידי הלל הזקן שהיו לו שמונים תלמידים, הרי דאין לשער כמה גדולה התורה. ויש להוסיף דברי הלל עצמו (אבות ב, ח) אם עשית תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך, וע"ש ברבינו יונה "כי התורה ארוכה מארץ מדה וכו'" ע"ש. [אלא שיש להעיר משאלת בן דמא במנחות (צט, ב) ששאל כגון אני שלמדתי הכל.]

יעקב נוימאן

עלה לתרופה Revelation and Search

Based on Rav Aaron Lopiansky Shlita's article published in "Why we Celebrate" by Rabbi Shlomie Dickman

Revelation is the cornerstone of faith upon which all of Judaism rests, perception of the Divine in the most direct way possible. While other miracles served to prove Divine existence, revelation was the experience of the Divine itself. For one brief moment the curtains of concealment were parted, letting in the rays of the Divine in all its brightness (Rambam, *Hilchos Yesodei HaTorah* 8:1).

Search is deeper than revelation, and its findings more permanent. What need, then, is there for revelation? While not everyone at every time can achieve a higher level of contact with G-d through personal search, says the *Kuzari*, nor will G-d reveal Himself to every generation, G-d's original revelation at Sinai gives all subsequent generations a tradition to fall back on, and a point of reference for all future searches for truth. Therefore, all the *neshamos* of Klal Yisrael had to be at Sinai — even those of proselytes (*Shavuos* 39a). If we would not have the memory of Sinai deep within us to drive us in our exhaustive search for meaning and understanding of the Torah, we could not persevere in mastering Torah — and we would not succeed.

It is for this reason that (as the Talmud tells us) a person learns the entire Torah when in his mother's womb, even though he is destined to forget it before birth. If he had not first learned the Torah, he would not be able to relate to it later.

Studying Torah, then, is always a return of sorts. This is expressed in our daily prayers: *Return us...to Your Torah*. Indeed,

parts of the Oral tradition — such as *Targum Onkelos*, Onkelos's Aramaic translation of the Torah — were forgotten and later rediscovered (*Megillah* 3a). Human endeavor alone would have proven insufficient for composing the Targum had it not been for the spark of Sinai buried deep within the *neshamah*. This creative endeavor was not one of initial discovery; it was a return.

There are other instances of creative recall. The Gemara relates that when Moshe Rabbeinu saw Rabbi Akiva teaching his disciples, he became envious of Rabbi Akiva's vast knowledge. The Ohr HaChaim explains that Moshe Rabbeinu knew all of *Torah Sheb'al Peh*, the Oral Law that Rabbi Akiva had mastered, but Rabbi Akiva was able to discern how the Oral Law is derived from the Written Law.

It has been said that in his last years the Vilna Gaon studied only Chumash. His encyclopedic grasp of Oral Law was such that he was able to deduce which of the myriad teachings of the Oral Law are implicit in the Written Torah. The Gaon is reported to have said: "There are three levels of understanding: *pshat* (simple explanation), *amkus* (depth), and again *pshat* (simple explanation). The revelation one discovers after 'searching' is worlds apart from the revelation one starts with."

We must think of our *avodah* as circular, not linear. We start with revelation, but what is not earned has no permanence. We must toil on our own until we rediscover the revelation imbued within each of us. When we arrive at our goal, we have unearthed not a new enlightenment but what has driven us so relentlessly — the eternal flame of Sinai.

נתן בסוף מסכת תענית (פרק ד משנה ח), אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים וכו', וכן הוא אומר (שיר השירים ג, יא) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ביום חתונתו זו מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן, ע"כ. וכתבו כל המפרשים שכוונת המשנה ליום הכיפורים שהוא יום מתן תורה של לוחות שניות, והוא היום הקרוי במשנה "יום מתן תורה".

והוא לכאורה פלא, דהא איתא בגמרא (פסחים סח, ב), אמר רבי אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא, ע"כ. ואם כן איפוא, איך יתכן שיום מתן תורה השנוי במשנה, יהיה דווקא יום שאסור באכילה ושתייה. אך בהמשך הגמרא (פסחים שם) איתא, מר בריה דרבינא כולה שתא הוה יתיב בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי, ועיי"ש בטעמא דמילתא.

ולענייננו יש לומר, דכולהו אית בהו הך טעמא דיום שנתנה בו תורה. שהרי בעצרת נתנו לוחות הראשונות, ופורים הדר קבלוה בימי אחשורוש, ובערב יוה"כ אנו אוכלים מחמת שמחת קבלת התורה של לוחות שניות.

ומצאתי שכבר קדמני בזה ידידי הר"ר יהושע אהרן בארנשטיין הי"ו בספרו כוס יהושע (מכון עלה זית, עמ' ריא) וגם הוסיף ע"ז מדברי הגהות אשר"י (סוכה פרק ד סימן ו ד"ה ועושיין) שגם בשמחת תורה שהיא לכבודה של תורה יש ענין מיוחד של 'לכם'.

ובעיקר הדבר שאכילת ערב יוה"כ היא משום קבלת התורה, מצאתי בשפת אמת (ליום כיפור תרס"ב) וז"ל, הסעודה שעושיין בערב יוה"כ משום שלא היה יום טוב לישראל כיום הכפורים שבו ניתנו לוחות האחרונות. ולפי שמתעניין ביום הכיפורים מקדימין הסעודה, עכ"ל. והן הן הדברים.

ובענין מה שבמשנה נזכר רק יוה"כ כיום מתן תורה, ובתלמוד נזכר עצרת, כבר נכתב בזה בעלים (שנה ב גליון לו) מספר אגרת המלך מהג"ר אליעזר גורדון שליט"א, עיי"ש ואכ"מ.

עלה מצוות לימוד תרי"ג מצוות בשבועות

הרב משה ברוך קופמאן, מכון עלה זית

כמה דרכים בחג השבועות יש כמה מנהגים מפורסמים, נעורים כל הלילה, למנהג קדמון מעמידים עשבים ופרחים, אוכלים מאכלי חלב. אבל יש עוד מנהג קדמון שרבים אינם יודעים ממנו - לימוד התרי"ג מצות או אמירת 'אזהרות'.

באבודרהם (סדר חג השבועות) כתב "ונוהגין בכל המקומות לקרא בשני ימים טובים של חג השבועות אזהרות החכם המשורר ר' שלמה ה' גבירול ז"ל שעשה על מנין המצוות וכו'. גם הטור (סימן תצד) כתב "ונוהגין בכל המקומות לומר במוסף אחר חזרת התפילה אזהרות העשויות על מנין המצוות וכל מקום ומקום לפי מנהגו". במחזורי אשכנז נדפס הפיוט 'אתה הנחלת' (המיוחס לרבי שמעון מנש מתקופת הבה"ג) שיש בו מנין המצוות, והיו אומרים אותו באמצע חזרת הש"ץ ככתוב בספר מהרי"ל (שבועות אות ג) ובספר מנהגים (להר"א טירנא) ולא חששו להפסק. בערוך השלחן (שם סעיף ד) כותב "התרי"ג מצוות כל ישראל אומרים בשבועות זה בנוסח זה וזה בנוסח אחר, דבעשרת הדברות יש תר"ך אותיות כנגד תרי"ג מצות דאורייתא ושבע דרבנן כי הכל מרומזים בהלוחות".

בדורות האחרונים ברוב מקומות אין אומרים הפיוט, אבל עכ"ז אומרים סדר תרי"ג מצוות בתיקון ליל שבועות הנתקן ע"י השל"ה. ואילו במנהגי חתם סופר (פרק יא) הובא שלא היה לו הפנאי לאמירת המצוות בתיקון ליל שבועות כי כבר עלה השחר וסמך על אמירתו ב'אתה הנחלת' במוסף. אבל כהיום בהרבה מקומות אין אומרים לא תיקון ליל שבועות (ראה מאמרנו ב'עלים' שבועות תשפ"ב) ולא פיוט 'אתה הנחלת', נמצא שזה וזה לא נתקיים בידם.

ובסידור העיב"ץ הביא אמירתו אצל הנהגת הסעודה וכתב, "מאחר שכל עיקר שמחתנו בתורה האלקית שבה נפלינו מכל העמים, לכן משלימין בו קריאת כל המצוות עשה ול"ת שבתורה והוא מנהג כשר וישר, וצריכה להיות הקריאה בכוונה המביאה לידי עשייה כשיזדמנו לידנו וכו', אבל הקוראן בלב רחוק רק מצות אנשים מלומדה אינו כלום".

ובספר סדר אליהו מבעל האדר"ת כתב, "ביחוד התענגתי על לימוד תרי"ג מצוות, והייתי מהדר ללמוד אותם עם עוד אחד בעיון ובהבנת הדברים היטב והייתי מחדש ב"ה תמיד באמירתם הערות חדשות, והייתי שמח מאוד בעת לימודי אותם, והתפללתי אחר כך שאזכה לקיימם ותהא אמירתי חשובה כקיומם. רבות פעמים זלגו עיני דמע גיל בעת אמירתם בחשבי אז כאילו קיימתים בפועל".

אמירת תרי"ג המשנה ברורה לא הזכיר מנהג לימוד תרי"ג המצוות בחג מצוות כל השנה השבועות, אבל בסימן קנ"ה כתב, וז"ל, והנה יש כמה מצוות

תדירות שמוטלות על האדם לעשות ולהזהר בהן בכל עת ואינן מובאות בשו"ע, וכמה מהן העתיקן המג"א מדברי הרמב"ם ושאר הראשונים וכו', ונכון מאוד שילמד אותם כל אדם ויהיה בקי בהן ועי"ז יהיה ביכלתו לקיימן עכ"ל. כמו כן חיבר החפץ חיים 'ספר המצוות הקצר' להיות בקי בכל המצוות הנוהגות. ובספר יסוד ושורש העבודה כתב שהיה מנהג נפוץ ללמוד מנין המצוות בכל יום והרי זה כאילו חוזר כל התורה כולה. וז"ל, "ושחיוב גדול על האדם להיות בקי בכל תרי"ג מצוות דרך כלל בעל פה ממש".

הש"ך חיבר קונטרס קטן "פועל צדק" שהיא רשימת פסוקי מנין המצוות להרמב"ם, וכתב בהקדמה שחיברו כדי שהאדם ילמד תמיד המצוות. ואם אינו יכול לעשות כן בכל יום - עכ"פ יעשה כן במשך ז' ימי השבוע, וכך חילקם בספרו שם. הגר"ח מבריסק כותב בהסכמה על ספר זה של הש"ך באחד הדפוסים "כי דבריו [-הש"ך] מכריעים בכל התורה".



דרכו של מורי ורבי הג"ר מו"ר הגאון ר' זליג עפשטיין זצ"ל ראש זליג עפשטיין זצ"ל ישיבת שער התורה גרודנא, היה מדגיש ענין לימוד התרי"ג מצוות - ובפרט לדעת חשבון מניינם. השיעורים שמסר בישיבה היו סובבים על ספרי המצוות, ובפרט על ספר המצוות להרמב"ם ושרשיו. הראש ישיבה הקשה, מאי נפקא מינה אם הוא בכלל המנין תרי"ג או לא, הא ממה נפשך צריך לשמור המצוה. ולכן ייסד כי יש 'מינימום' בידיעת התורה לדעת את תרי"ג המצוות, ולכן טרחו מוני המצוות לבאר איזו מצוה בכלל התרי"ג, דהוא נפק"מ לקיים דבר זה. וכן היה מדייק מהסמ"ג ששמע בדבריו שחלק מחובת לימוד התורה לדעת התרי"ג.

וביאר עוד טעם חשיבות התרי"ג מצוות, ע"פ הכתוב "וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת" (דברים כז, ח). וביאר הרס"ג שאין הכונה שכתבו כל התורה מבראשית עד לעיני כל ישראל, אלא כתבו על האבנים את התרי"ג מצוות ובה כולל כל דברי התורה. והרס"ג חישב לפי זה בספרי המצוות שלו שהם נובעות כאילו ענפים ותולדות מכל אחד מהעשרת הדברות. והוא ע"ז כי עשרת הדברות כולל כל התורה כולה, ולכן גם התרי"ג מצוות בכלל אלו העשרת הדברות [והובא ברש"י סוף פרשת משפטים].

ובביאור הדבר שתרי"ג מצוות כוללות כל התורה כולה, שמעתי מבנו מו"ר הג"ר קלמן עפשטיין שליט"א, ע"פ מה שכתוב בספר מעלות התורה מרבי אברהם אחי הגר"א, כי אחיו הגר"א אמר שיש תרי"ג כללים היינו שרשים, וכל שאר המצוות ופרטיהן הם הענפים המתפשטים ללא שיעור, והתורה ארוכה מני ים. ולכן כל הראשונים היו רוצים למצוא השרשים והכללים אשר מהם נובעים שאר הענפים. ולדוגמא מה שסובר הרמב"ם בשרשיו שאין בכלל התרי"ג מצוה הנהוגה רק לשעה, טעמו כי על כרחך אי"ז שורש, וכמו כן יתר הכללים. וזה טעם החיוב הגדול לידע מנין התרי"ג, שכיון שהוא בקי בתרי"ג מצוות ממילא הוא כבר יודע השרשים.

עלה לתרופה **Matan Torah at the Bimah**

Rabbi Chananya Jacobson, Machon Aleh Zayis

It is widely assumed that Bnei Yisroel gathered around Har Sinai at Matan Torah. What is the source for this assumption? This is a significant question with a real halachic application.

In the 1800s, many shuls moved their *bimah* from the center to the front of the sanctuary. The Gedolim quickly recognized that it was a blatant attempt to turn the Beis Hakeneses into a "temple," indistinguishable from the church next door.

This needs an explanation. While it is true that the Rema (O.C. 150:5, based on the Rambam, *Tefillah* 10:6), writes that "we place the *bimah* in the center of the shul so that that everyone can hear the Torah being read," the *Kesef Mishnah* qualifies this by saying that when there is no issue of audibility, its placement may be determined by aesthetic preferences.

The Chasam Sofer, however, wrote a seminal *teshuvah* (O.C. 28) providing a different rationale for placement of the *bimah* in the center, comparing its position to that of the Mizbe'ach in the Bais Hamikdash. He also highlighted the importance of not changing *minhag Yisroel* – *chadash assur min haTorah!*

Although the conclusion was clear, the rationale behind the Minhag was not, and the discussion raged for over a century, leading to entire *sefarim* devoted to the placement of the *bimah*. Rav Alexander Moshe Lapidus (in a letter to Rav Chaim Chezekiah Medini, quoted in the latter's *Sdei Chemed*) proposed a novel reason to keep the *bimah* in the center:

Krias HaTorah is meant to be reminiscent of Maamad Har Sinai, and even to re-enact it (*Poskim*). Its halachos reflect this. For example, following the custom of Maharam Mi'Rottenberg, many people stand while the Torah is being read, just as Bnei Yisroel stood at Har Sinai (Bach O.C. 141). And there should be three people at the *bimah* – the *oleh*, the *baal korei*, and the *gabbai* – corresponding to the three parties involved in Matan Torah: Hashem, Moshe and Bnei Yisroel (*Levush*, O.C. 141). The reading itself, to a receptive *tzibbur*, recalls the Voice of Hashem proclaiming *Aseres Hadibros* to the *Am*.

Rav Alexander Moshe extended this idea to the placement of the *bimah*. At Matan Torah, Bnei Yisroel stood around Har Sinai to receive the Torah; therefore, during Krias Hatorah, which is designed to reenact Matan Torah, they should likewise surround the *bimah*. This necessitates putting it in the center of the shul.

What actually is the source for the opinion that Bnei Yisroel stood around Har Sinai during Matan Torah? Chazal do not discuss the configuration in detail, other than a brief

note in *Pirkei D'Rabbi Eliezer* (41) saying that the men and the women stood separately. In fact, the Midrash (*Bamidbar Rabbah* 2:3) relates that after seeing the orderly arrangement of the Malachim at Matan Torah, the *shevatim* were inspired to request to be arranged in *degalim* of their own. This implies that at Har Sinai they were not yet strictly regimented.

A simple reading of the *pesukim* would seem to indicate that they did not stand around Har Sinai, but לפני הר סיני, before Har Sinai (as we say in the Haggadah). Arriving at Har Sinai, the *passuk* states (*Shemos* 19:2) ויחן שם ישראל נגד ההר – *And they camped opposite the mountain*, before its eastern face (Rashi). During Matan Torah it says, (*Shemos* 19:17) ויחיצבו בתחתית ההר, they stood at the foot of the mountain (*Targum*; Rashi; Ramban

19:1). Later it says (20:15) וירא העם ויזעזעו ויעמדו 12 מיל, and Rashi explains that they jumped back 12 *mil*, the length of their encampment. This implies that they stood before Har Sinai the way they camped, as an assembled mass.

If, indeed, they stood before and not around Har Sinai, then Rav Alexander Moshe's logic should require placing the *bimah* in the front of the shul, not in the center! Why does he assume that they surrounded the mountain? Perhaps his

source is the *passuk*, (19:20) והגבלת את העם סביב, which might be taken as an instruction to arrange the nation around Har Sinai. However, all the Meforshim say that this means that there should be a boundary between the nation and the mountain.

Actually, there is one source in Chazal that could be taken to discuss the positioning of Bnei Yisroel: The Gemara (*Shabbos* 88a), describes how כפה עליהם ההר כגיגית, Hashem suspended Har Sinai over Klal Yisroel. This would further imply that they were gathered together and not surrounding the mountain. However, if this is to be our model, we should sit under the *bimah!* Although this is not the general custom, the shuls of Kerala, India as well as the old shuls in Italy, have a (second) *bimah* on a raised balcony (in front of the Ezras Nashim) evocative of this Midrash.

Perhaps Rav Alexander Moshe based his point on the Ibn Ezra (19:2, 17). The Ibn Ezra writes that at Matan Torah, Bnei Yisroel surrounded Har Sinai in a series of concentric circles – innermost were the *bechorim*, then the *Nesiim*, then the *Zekeinim*, etc. He based this on the way Bnei Yisroel gathered to hear Moshe's final address (*Devarim* 29:9-10), which he says was modeled on Matan Torah, just with the Aron (instead of Har Sinai) in the center.

This fits Rav Alexander Moshe's proposal. Maamad Har Sinai is the model for the future. Whenever Klal Yisroel gather to receive the Torah, the Torah takes its rightful place at our center. We surround it, eager to hear the Word of Hashem.



Shul in Kerala, India

